

Kisfaludy Turisztikai Fejlesztési Program

Idegenvezetők támogatása

Túrautak Neked

2. Túra: A világhírű magyar porcelántól a Királynék városán át a festői Tihanyi-félszigetig. Herend–Veszprém–Balatonfüred–Tihany.

Készítette:

dr. Tövispataki Ferenc
idegenvezető

2020. október 1 -2021. március 4.

2. Túra: A világhírű magyar porcelántól a Királynék városán át a festői Tihanyi félszigetig.

Útvonal: Herend – Veszprém – Balatonfüred – Tihany (56 km).

1. nap:

A túrát **Herenden** kezdjük, előző éjszakai szállásunkat akár Herend panzióiban és vendégházaiban (vagy Veszprémben) is lefoglalhatjuk. A Herendi Porcelánmanufaktúra (Mini-manufaktúra és Múzeum) meglátogatása előtt célszerű röviden áttekinteni 75 Hungarikumunk egyik leghíresebbjének világhírű diadalútját. A **Herendi Porcelánmanufaktúra** elődjét még 1826-ban alapította Stingl Vince, aki kő és fajansz műtárgyakat készített. A hamar csődbe jutott vállalkozás és az aprócska község manufaktúrájának sikertörténete 1839-ben kezdődött, amikor is **Fischer Mór** a céget megvásárolta, és innentől kezdve csakis a minőségi porcelán készítésre koncentráltak. A Porcelángyár a hosszú évek alatt megtartott egyedi és kézzel készített termékeknek köszönhetően világhírnévre tett szert. Az **1851-es Londoni Világkiállítás** fordulópont lett Herend történetében. A herendi porcelánból készült művészi alkotások osztatlan sikert arattak. **Viktória angol királynőnek** annyira megtetszett a pillangós, virágos minta,

1. kép A Viktória minta, Herendi porcelán
2. kép Farkasházi Fischer Mór mellszobra
3. kép A Porcelánium Látogatóközpont

hogy egy egész készletet vásárolt a Windsori kastélya számára. Utóbb **ez a Viktória minta vált Herend szimbólumává**. A herendi porcelán remek sorra nyerték az aranyérmeket a világkiállításokon – 1851 és 1862 London, 1867 Párizs, 1873 Bécs,

4. kép A Porcelánművészeti Múzeum a régi manufaktúra épületében, Herend

5. kép A manufaktúra régi égetőkemencéje

1935 Brüsszel és 1937 ismét Párizs. Eközben nemcsak az európai arisztokrácia megrendeléseire, hanem a nagypolgári, polgári vevőkör számára is új műremekeket fejlesztettek ki az öreg kontinensen, és a tengerentúlon is... A Porcelánmanufaktúra túlélt háborúkat, természeti katasztrófát, és gazdasági világválságokat egyaránt. Termékeikhez **16 ezer egyedi formát**, és **4 ezer különböző festett mintát** alkottak meg. Majd kétszáz év alatt, közel **64 millió kézzel díszített porcelán hagyta el a gyár kapuit**.

A nagyszámú látogató fogadására épült 1999-ben a **Porcelánium Látogatóközpont**, ahol a **Minimanufaktúrában** a porcelánkészítés rejtelseibe pillanthat be a látogató.

A Herendről szóló 3D-s film megtekintése után szakavatott idegenvezető kíséri körbe a vendégeket. A porcelán születésének minden mozzanatát nyomon követhetjük: a korongozás, a porcelántárgy, pl. rózsza-készítés, a kosárfonás éppúgy megtekinthető, mint a porcelánfestés, a művészi dekorálás. A kreatív műhelyben lehetőség nyílik a porcelánrózsza-készítés, porcelánfigura-összeillesztés elsajátítására, avagy egy egész napos porcelánfestő kurzus elvégzésére is

6. kép Az Országház Váza, 7. kép A kakas, Lady Diana kedvenc herendi figurája, 8. kép A lovát nyugtató csikós 9. kép Az Overdose tál, Herendi Porcelánművészeti Múzeum

A Minimanufaktúrával szemben, a gyár bejárata mellett található a **Porcelánművészeti Múzeum**, a világ legnagyobb Herendi műtárggyűjteménye, ahol a manufaktúra történetének leghíresebb porcelán tárgyait és azok történetét ismerhetjük meg a kezdetektől napjainkig. A Múzeummal szemben, a látogatóközpont mellett található a **Viktória Márkabolt** és az **Apicus Étterem és Kávéház**. Az előttük lévő kis téren áll **Farkasházi Fischer Mór és Stingl Vince mellszobra**. A Viktória Márkaboltban tett látogatásunk után felfrissülést nyújtanak az Apicus Kávéház herendi porcelán készletben felszolgált kávé és tea különlegességei valamint süteményei. Innen utunkat Veszprém felé folytatjuk.

Veszprém:

Veszprém 7 dombra épült város, amelyek: a Várhegy, Benedek-hegy, Jeruzsálem-hegy, Cser-hát, Temető-hegy, Gulya-domb és a Kálvária-domb.

A hagyomány úgy tartja, hogy Veszprém várát Gizella jegyajándékként kapta férjétől, István királytól (vagy apósától Géza Nagyfejedelemtől). Nevének eredetére két magyarázat is szolgál:

1. A nyelvészek szerint a szláv "bezprem" ("egyenetlen", "dimbes-dombos") szóból eredeztethető.

2. A város I. István unokaöccséről (Géza lányának gyermekéről), Bezprym lengyel fejedelemről is kaphatta a nevét, aki apja, Boleszláv lengyel király haragja elől Magyarországon keresett menedéket, és a vár birtokosaként annak első ispánja is volt.

A 8-as főúton 15 km után érkezünk Veszprém központjába. Parkolni az Erzsébet sétány melletti parkolóban, vagy a belvárosban az Óvárosi téren, ill. a vár alatti Pajta u-ban és egyéb helyeken lehet. Innen gyalogosan indulunk a Királynék városa gazdag történelmének felfedezésére. Sétánkat az **Óvárosi tértől** (a hajdani piactértől) kezdjük. A téren a 19. sz-i polgárházak között kiemelkedő látvány az egykori zirci ciszterciták későbarokk palotája a mai **Pósa ház**, és a romantikus **Városháza**, amely eredetileg egyházi banképület volt. Az előtte álló lenyűgöző vörösréz **Szent Mihály szoborkompozíció** Madarassy István ötvös-szobrászművész munkája. Azt a pillanatot örökíti meg, amikor az Arkangyal lándzsájával átdöfi és a letaszítja a Földre Lucifert. Szent Mihály Veszprém városának, a bazilikának és az érseki tartománynak is védőszentje.

10. kép A Szent Mihály szobor Veszprém

11. kép Tűztorony Veszprém

12. kép A Várkapu - Hősi kapu

Tovább sétálva eljünk a középkori monumentális falként magasodó **Várkaput**, amellyel egybe épült az első világháború hőseinek emléket állító **Hősi kapu**, belsejében a Vármúzeummal. A 48 méter magas **Tűztorony**, régi nevén Vigyázótorony Veszprém jelképeinek és legrégibb épületeinek egyike, feltehetőleg a IV. Béla uralkodása idején épített vártorony részét képezte. Az épület túlélte a török időköt, és I. Lipót császárnak a magyar várakat leromboltató parancsától csak azért menekült meg, mert már tűzvédelmi célokat szolgált. A 19. sz-ban tűzoltó szertárral egészült ki, majd egy ideig Városháza is volt. Az egykori Városháza tetőfelépítményén láthatjuk Veszprém címerét, a kivont kardú lovaszt ábrázoló domborművet. A később Ipartestületi Székháznak használt Fecskendőház oldalában áll Nepomuki Szent János, valamint Szent Flórián szobra. A torony felső szintjéről egész Veszprémet szemmel lehetett tartani. A Vár utcán sétálva az épületeken látszik Veszprém egyházi jellege, polgári ház alig található benne. Elhaladunk az Ügyészség, a Megyei Bíróság, a néhai Várbörtön és kiállítás, valamint a **Szent Imre Piarista templom és rendház** épülete mellett ahol Batsányi is tanult. Az Érseki Palota előtt kinyílik előttünk a Szentháromság tér, amely mintegy a vár központi részének tekinthető. A Szentháromság tér számos látnivalója közül kiemelkedik a Szent Mihály-főszékesegyház, ahová hamarosan betérünk. Mögötte található a Szent György-kápolna.

13. kép A Szent Mihály-főszékesegyház (fent)
14. kép A Szent Imre szobor a Szent György-kápolna előtt

15. kép Vetési Albert sírköve a Szent György-kápolna romjai között (lent)

A Szent György-kápolna:

A kápolna Veszprém talán legrégebbi középkori építészeti emléke a 10-11. sz.-ból. Az érdekes formájú, 8 szögletű kápolna maradványai egy 1957-es csörepedés nyomán történt ásatással kerültek felszínre. Építése valószínűsíthetően a 13. sz. első harmadában történt, így közel egy idős lehet a Gizella-kápolnával, létezését középkori oklevelek többször említik. A további kutatások során a kápolna maradványai alatt egy korábbi körtemplom alapfalai kerültek elő, ennek építése a 10. századra tehető. Ezen korábbi kápolna is Szent Györgynek volt szentelve, ezt a Szent Imre-legenda is említi. A kezdetben kerek, majd 8-szögletűvé átépített kis templom a török idők rombolása után, a 18. sz.-ban a székesegyház északi bővítésének, ill. a szeminárium építésének esett áldozatul. Egy 1358-ból származó oklevélen olvasható, hogy itt őrizték Szent György fej-ereklyéjét, amelyet még Szent István király kapott a bolgárok felett aratott győzelme jutalmául a bizánci császártól. (Az ereklye a 16. sz.-ban, a Szent Korona egyik török előli menekítése során nyomtalanul eltűnt). Egy másik, 1417-es oklevél szerint a kápolnában püspököt is választottak - a kápolna káptalanteremként is szolgált. Vetési Albert püspök a kápolnát felújíttatta, 1473-ban vörös márvány gótikus oltárt állíttatott fel benne, ennek része lehetett a püspök címerével díszített ún. Vetési kő (amely ma a Laczkó Dezső Múzeumban, Veszprémben látható.) Vetésit a kápolnában temették el, amelynek közepén ma is látható a híres 15. sz-i diplomata-püspöknek, Mátyás király titkos tanácsadójának megtört, feldúlt vörösmárvány sírköve. A restaurálás során egy latin nyelvű felirat került elő a kápolna küszöbkövére bevésva, a következő szöveggel: "IN LIMIE NO SEDETO", helyes olvasata: *"in limine non sedeto"*, azaz: a küszöbre ne üljétek. A figyelmeztetés a Szent György-napi búcsúra ideseregőknek szólt.

A kápolnában tett szüzességi fogadalmat **Szent Imre herceg**, szobra a kápolna előtt áll. A tisztátalanságot jelképező sárkányt eltipró herceg kezeiben kardot és liliumot tart. A kápolna alapját és faltöredékeit ma védőtető borítja.

A veszprémi püspökséget első királyunk, István alapította, a Szent Mihály székesegyházat, az ország első katedrálisaként viszont felesége, Gizella királyné építtette fel (1001-ben készült alapítólevele a Pannonhalmi Bencés Főapátság Könyvtárában található). A magyar királynékat mindig a veszprémi püspök koronázta meg, innen ered, hogy Veszprém a királynék városa. Az első királyné Gizella volt, akit Veszprémben koronáztak, történelmünk utolsó királynéját, IV. Károly feleségét Bourbon-Pármai Zita királynét is a veszprémi Szent Mihály-székesegyházban koronázta meg a veszprémi püspök. A székesegyház valószínűsíthető első ábrázolása a Szent István részére készített **Koronázási paláston** található, amely a budapesti Nemzeti Múzeumban tekinthető meg. Ezen Gizella királyné egy székesegyház torony nélküli "modelljét" tartja a kezében. **A palástot királyaink viselték a koronázás során**, a Szent Korona, Jogar, Országalma, és a későbbi Koronázási kard mellett **hozzátartozott a koronázási jelvényekhez**. Egy másik teória is kapcsolódik a koronázási palásthoz, amely eredetileg miseruhának készült. A Szent István alapította Veszprémvölgyi kolostor görög apácái járatosak voltak a híres bizánci műhímezésben. A hagyomány szerint Gizella királyné saját kezűleg vett részt a veszprémi apácáknál készült miseruha hímezésében, amelyet István és Gizella a székesfehérvári Szűz Mária-templomnak adományozott. Gizellának tulajdonítható az ún. "**magyar öltés**" (**pointe de Hongrois**) amely az idők folyamán világhírnévre tett szert. A miseruha eredetileg zárt harang alakú volt, és a 12. sz. második felében alakították át koronázó palásthá. Fentiek alapján a paláston ábrázolt templom lehet a veszprémi székesegyház, vagy a székesfehérvári Nagyboldogasszony-bazilika is.

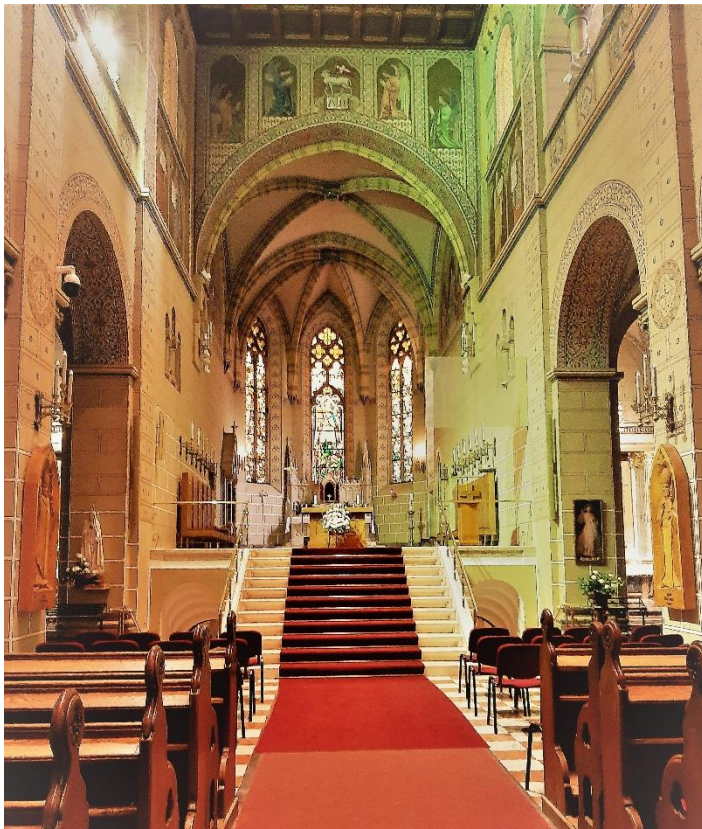
Szent István uralkodása után a **Gizella által alapított** háromhajós, román stílusú **székesegyház két toronnyal bővült**. A történelem viharai a veszprémi várat és a székesegyházat sem kímélték, többször állt a teljes pusztulás szélén, lerombolták, felégették, de mindig megújult.

Végül a székesegyházat **1907 és 1910 között neoromán stílusban építették újjá**, Aigner Sándor tervei alapján, a feltételezett eredeti külsőjéhez hasonlóan, az altemplom és a gótikus szentély eredeti stílusú megőrzésével.

A Szent Mihály-főszékesegyház:

A bazilika dongaboltozatos főhajóját szemet gyönyörködtető fakazettás síkmennyezet fedi. A főhajó szintje fölé emelt gótikus szentélyének üvegablakai a II. világháborúban megsemmisültek. A színpompás üvegablakok **Árkayné Sztehá Lilli** munkái a legnagyobb egyházellenes hangulat időszakában, az 50-es években készültek. **A főoltár** feletti középső ablak a templom védőszentjét, **Szent Mihályt, a mennyei seregek vezérét ábrázolja**, amint legyőzi Lucifert és visszalöki a Földre, a mellette álló üvegfelületek gazdag ornamentikát tartalmaznak. A mellékhajókban két-két oltár található: az északiban a **Mária mennybemenetele**- és a **Szent György-oltár**, a délben pedig a **Szent Anna- és a Szent Imre-oltár** áll. Ez utóbbiban kapott helyet **Boldog Gizella királyné** jobb alkarcsonjtjának aranyozott **ereklyéje**, amely a Passau Niederburg kolostorból származik, ahol a királyné sírja található. Gizellát az Istvánt követő király I. (Orseolo) Ottó (Orseolo Péter, a velencei dózse fia, Szent István unokaöccse) szabályosan elűldözte az országból, az első királynénk a passau kolostor rendfőnöknőjeként hunyt el. 1996-ban István és Gizella házasságának 1000-éves évfordulójára Passauból megérkezett Veszprémbe Gizella aranyozott jobb alkarcsonjt ereklyéje. Az ereklyét 1996 május 4-én, a Budapestről páncélautóban Veszprémbe szállított **Szent István jobb kéz ereklyéje** mellé helyezték a Püspöki Palota előtti

szabadtéri oltárra, az első királyi pár házasságára emlékező szentmisén. Az ezer évvel azelőtt egymásba fonódó, két jobb kéz ismét együtt volt...

16. kép A főhajó a szentélyvel, Szent Mihály-főszékesegyház, Veszprém

17. kép Gizella királyné szobra (fent)
18. kép Boldog Gizella ereklyéje

A templom falképeit **Szirmay Antal** festette: egyebek mellett az **Árpád-ház szentjeit, Nagy Szent Gergelyt, Nepomuki Szent Jánost és Szent Ágostont**, valamint a **négy evangélistát** ábrázolják. Különös szépségűek a mellékhajók festett üvegablakai, amelyeken **Szent József** mellett a magyar szenteket: **Szent Istvánt, Szent Margitot, Boldog Gizella királynét, és Szent Gellértet** láthatjuk, valamint magyar **Boldog Ilonát**, aki a veszprémi domonkos kolostor rendfőnöknője, és hét éven át Árpádházi Szent Margit nevelője volt. Az északi mellékhajóban egy különösen értékes ritkaságra bukkanhatunk, a falon egy ikonszerű kompozíció: **Krisztus keresztútjának stáció képei** láthatók. Minden kép **aranylemezekből** készült, és **3D-s látványt** nyújt.

19. kép Krisztus elesik a kereszttel, arany stációkép

20. kép Az Altemplom

21. kép Padányi Biró Márton síremléke

A gótikus altemplom főtermében helyezték el **Bánáss László** és **Beriszló Péter** veszprémi püspökök sírkövét. Beriszló Péter horvát bán, veszprémi püspök, az oszmán-törökök elleni harcok egyik jeles hadvezére volt. Bánáss László 1944-ben fasisztaellenes tevékenységével kapcsolódott be rövid időre a zavaros magyar politikai helyzetbe. Saját plébániáján adott helyet az Ideiglenes Nemzeti Kormány ülésének, tagja lett a Debreceni Nemzeti Bizottságnak, majd az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. Később, püspökként közéleti szerepvállalása lecsökkent.

Az altemplom egy oldalkápolnájában kapott helyet **Padányi Biró Márton**, az ellenreformáció püspökének 1762-ben készült gazdagon díszített barokk síremléke. A székesegyháznak 5 harangja van: egy az északi, négy a déli toronyban. Az Északi torony **Szentháromság-nagyharangja** az egyetlen eredeti harang, a mérete miatt nem rekvirálták el, ugyanis nem fért volna ki a toronyból. 1725-ben készült Ulrich Scheichel harangöntőnél Bécsben. Ez a harang a legidősebb 20 mázsa feletti harangja az országnak : 3500 kg súlyú, 177 cm átmérőjű, H0 alaphangú.

1981-ben **II. János Pál pápa a székesegyházat "basilica minor"**(kisebb bazilika) **rangra emelte.**

2005-ben a bazilika két tornyát újítták fel. 2010-re állami támogatásból a templom külső homlokzata és belseje is megújult.

A Szentháromság szobor:

A főszékesegyház előtt álló monumentális és művészien megkomponált alkotást Padányi Biró Márton püspök emeltette. A helyén álló két kanonoki házat is elbontatta, hogy a szobornak kiemelt helyet biztosítson. Tetején a felhőtrónuson ülő Jézus Krisztus és az országalmát és jogart tartó Atyaisten alakja között aranyozott vörösréz kereszt felett a Szentlelket jelképező galamb látható. Alattuk a 12 csillagos, dicsfényes glóriával díszített Szűz Mária áll a földgömbön, amelyre a bűnt jelképező kígyó tekeredik, szájában almával. Az angyalokkal és puttókkal gazdagon díszített oszlopon Mária szobra alatti "emeleteken" még híres szentek szobrai és domborművei láthatóak. A főbb helyeket Szent Márton és Szent Miklós püspökök, Nepomuki Szent János, alattuk Szent István, Szent Imre és Szent Flórián szobrai, valamint Szent Sebestyén, Szent Rókus és Szent György foglalják el.

A királynéi koronát, pecsétet, okiratokat a veszprémi kincstárban őrizték a 13. sz. közepéig, a püspök egyben a királyné kancellárja tisztet is betöltötte a 18. sz közepéig.

A veszprémi püspök egyben a megye főispánja is volt, azaz az egyházi és világi hatalom az ő kezében összpontosult. Az ország legrégebb székesegyházának (1981 óta főszékesegyházának) püspöki kincstárában őrizték **Gizella királynénak értékes arany koronáját**, mely a drágakövek leszámításával tizenkét arany márkát nyomott. Ezt **II. András** több más értékes kincessel **magával vitte a II. kereszties hadjáratra**, és keleten a háború költségeinek **fedezésére száznegyven ezüst márkáért értékesítette.**

1276-ban Csák Péter (Csák Máté apja) hadai elfoglalták Veszprémet, kifosztották és felgyújtották. Ekkor pusztult el a székesegyház messze földön elismert jogi főiskolája. 1380-ban ismét tűzvész pusztított Veszprémben, a székesegyház is leégett. Gótikus stílusban építették újjá, 1400-ban szentelték fel, az altemplom és a szentély ma is ezt a korszakot idézi. 1473-ban Vetési Albert püspök, aki tevékenysége során mint Hunyadi János követe, Mátyás király titkos tanácsadója és hí diplomataja is volt, a székesegyházat reneszánsz festményekkel és faragványokkal díszítette.

Veszprém 1552-ben török kézre került, Ali budai pasa (az Egri csillagokból is ismert török vezér) csapatai 10 napos ostrom után foglalták el. Az ostrom előtt **a veszprémi püspökséget Sümegre menekítették**, a székesegyházból török imaház lett.

A török korban az ostromok során a veszprémi vár és épületei többször is leégtek, ezekben a **vérzivataros századokban a vár 17-szer cserélt gazdát.**

A romokban heverő székesegyházat a török idők után restaurálták, de a Rákóczi szabadságharc alatt Heister generális a várat 1704-ben felgyújtatta, és a székesegyház is a tűz martaléka lett.

A templomot **Esterházy Imre püspök** építtette újjá barokk stílusban a 18. sz. elején, a gótikus szentély és altemplom megtartásával, de a javarészt romos vár helyreállítása elmaradt, mert esztergomi érsekké nevezték ki. Utódja a pápai felszólításra építtetett ugyan egy püspöki rezidenciát, de sem ő, sem pedig a következő püspök **Padányi Bíró Márton** nem lakott ott. A szigorú ellenreformátor, Bíró Márton állandó összetűzésbe került a város protestáns ellenzékével, több szerzetesrend és egyházi hivatal is igyekezett ellehetetleníteni szigorú követelményrendszerét. A palotát püspökként szűknek és kényelmetlennek érezte, a szemináriumot költöztette be, ő maga Sümegre költözött, ahol átépíttette a kis püspöki nyári rezidenciát Püspöki Palotává. Padányi neves, energikus egyházfi volt, korán felhívta magára **Mária Terézia** figyelmét, de nagy vihart keltett **"Enchiridion"** című hitvitázó iratával, amelyben erős támadást intézett a reformátusok ellen. A magyar protestáns főurak befolyásos csoportja panaszt tett a királynőnél, valamint **Nagy Frigyes porosz király** diplomáciai úton tiltakozott ellene és ezért Mária Terézia kénytelen volt az iratot visszavonatni.

A veszprémi Érseki Palota:

A hajdani Gizella királyné romos vára és középkori püspökök rezidenciája helyén végül **Koller Ignác** veszprémi püspök **Fellner Jakabbal felépíttette** a jelenleg is látható Püspöki Palotát, amely ma érseki rezidencia. Lenyűgöző pompájával a vár talán legszebb épülete és a **magyar barokk építészet egyik kiemelkedő alkotása.**

22. kép Az Érseki Palota, Veszprém

Az építkezés és a palota vízellátásához az országban akkor páratlan palotai vízvezetékét az ezermester molnár, Tumler György és fia Henrik építtette a Séd egyik vizimalmát felhasználva az ivóvíz várhegyre való feljuttatásához. Az érseki palota a 2017-es külső, belső felújítás után ismét a régi fényében pompázik.

Főhomlokzatán látható az építető Koller Ignác

püspök címere. Napjainkban is a mindenkori veszprémi érsek lakóhelye, de kiállításai májustól október közepéig látogathatóak. Itt található az ország egyik legjelentősebb, **65 ezer kötettel rendelkező, egyházi könyvtára és levéltára.** Az épület előcsarnokát, lépcsőházát, és termeit díszes gipszstukkók és falfestmények díszítik. A díszterem festményeit, és a kápolna mennyezeti freskóit: a Megváltás allegóriáját a bécsi Johann Ignaz Cimbal festette. (Ugyancsak Cimbal, készítette a Sümegi Püspöki Nyári palota nagytermének tájképes falképeit is Koller püspök megrendelésére).

A kápolnában található Bíró Márton művészin faragott térdeplője. Az ebédlő egyben a veszprémi püspökök arcképcsarnoka is.

Nagyon értékes a **palota enteriőr kiállítása**: festmény, porcelán és bútorgyűjteménye, melynek fő látványosságai közé tartozik **Erzsébet királyné** fogadására Párizsban készült **gyöngyház-intarziás ülőgarnitúra**, valamint **Ferenc József fogadására** szintén Párizsból rendelt, **empire stílusú, szarvasbőr ülőgarnitúra** is. Itt áll **Erzsébet királyné első díszmagyar öltözetének** rekonstrukciója.

Az Érseki Könyvtár:

A mintegy **65 000 kötetes gyűjtemény** főként latin és német nyelvű könyvből áll, **levéltárában** körülbelül **másfélezer Mohács előtti oklevelet őriznek**, de jelentős a könyvtár középkori és kora újkori gyűjteménye is. A levéltárban van Magyarország **legkorábbi, eredetiben** megmaradt **magánoklevele**, a **Guden-féle végrendelet** 1079-ből. A 15. sz. közepéről fennmaradt **székesegyházi könyvjegyzék 171 művet** tartalmaz. A kódexek a liturgia, egyházjog, biblia, szentírásmagyarázat, egyházatyák, teológia, szentbeszéd, szónoklattan és ének témájúak, valamint a kor tudományos művei, a világtörténelem, számtan, fizika, csillagászat, régiségtan 15. sz-i eredményeit foglalják össze. Fennmaradt a könyvkölcsönzők listája is, amely 24 kölcsönzést örökített meg, első helyen áll Vetési Albert. A püspöki **könyvtárat Padányi Bíró Márton** püspök **alapította**, de a Sümegi Püspöki Palotában. Könyvgyűjtő munkájában bécsi megbízottja is segítette, és a szorgos gyűjtőmunka eredményeként rövid idő alatt összeállt a 607 kötetes gyűjtemény. Utóda **Koller Ignác** püspök új palotájának emeletén, a kápolna mellett **könyvtárszobát létesített 1671 kötettel**. Nagy gondot fordított a könyvtár fejlesztésére **Hornig Károly püspök, bíboros** a 19.sz végén, 20. sz elején. (Ő volt, aki az **utolsó magyar királynét Pármai Zitát**, IV. Károly feleségét **megkoronázta** 1916-ban.) **Leltárkönyve 17.500 kötetről** ad tájékoztatást. Ez a könyvanyag képezi ma is az érseki könyvtár gerincét.

A palota metszetkabinetjének összesen százhusz restaurált darabja országos védettséget élvez.

A Nagypréposti palota:

a tér keleti oldalán, a főszékesegyház és a Gizella kápolna között található, ahol jelenleg az Érseki Hivatal működik. A korábbi nagypréposti épület helyére építette barokk stílusban 1741-ben Padányi Bíró Márton akkori nagyprépost, későbbi veszprémi püspök. Az őt követő nagyprépost Orosz Pál magának követelte a házat, amelyet Bíró Márton nem volt hajlandó átadni. Az új nagyprépost a Gizella-kápolnán keresztül próbálta meg elfoglalni rezidenciáját, amely akkoriban összeköttetésben állt a palota pincéjével. A kápolna ajtaját betörve bejutott ugyan belső térbe, de a püspök őrsege ott feltartóztatta. Ebből egy hosszan elnyúló per keletkezett

A Gizella-kápolna:

Az 1993 óta Érseki, korábban Püspöki Palota és a volt Nagypréposti Palota közé szinte "beszorítva", velük összeépülve áll. A mai Gizella kápolna helyén volt egy, valószínűleg a királyi palotához tartozó kápolna, amelyet Gizella királyné, vagy István építtetett a legenda szerint, amely így szól: ... a pogány seregektől körülvett várba a hazatérő István királyt az ellenség úzóba vette, és kis híján elfogta. A király tudta, hogy a vár sziklás oldalán, a Benedek hegy felől van némi esély a bejutásra. A nagy hangzavarra a templomban imádkozó királyné kirohant, és egy fényes kereszttel mutatta hogy hol van a meredek gyalogjáró. Lovát hátrahagyva, aranyláncát, palástját és erszényét elhajítva, István bejutott a várba, amíg a pogányok a kincsen marakodtak. Arra a helyre, ahonnan Gizella királyné integetett, Szent István kápolnát építtetett... Eddig a legenda.

Az mindenesetre történelmi tény, hogy a magyarság további sorsát eldöntő **István és Koppány közötti végső csata Veszprém környékén** történt.

Az építészeti feltárások szerint a **Gizella-kápolna mai alakjában a 13. sz-ban épült**, a korábbi, emeletes épület falait részben befoglalták építésekor. **Mai neve** csupán a **18. sz. vége óta használatos**. A kápolna kétszintes palotakápolna volt, amely csatlakozott a mára teljesen elpusztult középkori palotához, amelyről nem maradt írásos forrás, így tulajdonosa sem ismert. Ezért a kápolna eredetileg vagy püspöki, vagy királyi (királynői) magánkápolna lehetett.

23. kép A Várkút, Veszprém

24. kép A Gizella-kápolna bejárata

25. kép A diadalív záróköve: Agnus Dei, Gizella-kápolna

A nagyrészt kora gótikus stílusjegyeket mutató kápolna bejárta a téren, a **Várkút** mögött található. Díszes féloszlopok tartják a timpanont, amelynek felirata: **MEMORIAE BEATAE GISELAE SACRUM** (Boldog Gizella emlékének szenteltetett). Bejáratától néhány lépcső vezet lefelé a jelenlegi téglaburkolat szintjére, amely megegyezik a 13. sz-i járószinttel. Az egyhajós keresztboltozattal fedett kápolnát diadalív választja el az egyenes záródású szentélytől. A szentély boltozat záróköve bizánci módon áldásra emelt kezet, a diadalív záróköve hátranéző és keresztes zászlót tartó bárányt (Agnus Dei) ábrázol. A szentélyből balra kőkeretes ajtó nyílik a dongaboltozatos sekrestyébe, amelynek falában kis fülke található. A sekrestyével szemben, a szentélyből átjáró vezet a püspöki palotába, amelyet a palota építésekor hoztak létre, azért, hogy a kápolnát a palotához kapcsolják. **A kápolna Nagypréposti Palotával határos (északi) falán lévő bizánci stílusú freskók 6 apostolt** ábrázolnak, amelyek egykorúak az épülettel. Három falmezőben 2–2 életnagyságú apostolfigura látható, amelyek közül a bejáratához legközelebb álló apostolpár képe erősebb színű, mert a 18. sz-ban átfestették. A másik 4 apostolt ábrázoló eredeti freskó halványabb, de a színek megváltoztatása nélkül nem restaurálhatók tovább. Értéküket a művészettörténelmi kutatás így is **hazánk legjelentősebb 13. sz-i freskói** közé emeli.

Az 1981-ben folytatott ásás során a padlózat alatt a 18.sz-ban beásott Jézus Krisztust, Szűz Máriát és az apostolokat ábrázoló freskótöredékeket találtak, valamint a kápolna korábbi történetét igazoló épületrészeket tártak fel. A 18. sz. előtt, a régi palota még a várkapitányé volt, de az akkori **nagyprépost „elbirtokolta”** a török után gazdátlanul

26. kép Két apostol freskója, Gizella-kápolna

27. kép A Gizella-kápolna keresztboltozata

maradt kápolnát, és a saját palotájához csatolta. A kápolna járósíntjét a szikla felszínéig lemélyítette, a Nagypréposti palota pincéjéből ajtót nyitattott, az utca felé lépcsőt készíttetett és a 13. sz-i boltozatos alsó kápolnát borospincének használta, ahol a kispapok jövedelmét jelentő bort tartották és árusították. Az emeleti részt Esterházy püspök kijavíttatta, majd Bíró Márton emeltetett fölé új tetőt, amely az idők folyamán tönkrement, a 2000-es években egy restaurálásakor készült az új védőtető. A kápolna tulajdonjoga és használata hosszan tartó vitát eredményezett a mindenkorri várnagy és az egyházi személyek között. Ezt Koller Ignác püspök azzal zárta le, hogy a kápolnát is püspöki tulajdonnak nyilvánította, és új palotája építésekor utasítást adott a kápolna és a régi palota-együttes teljes lebontására. A Nagypréposti palotával közös északi fal kivételével a többi falat és a boltozatok nagy részét elbontották – a freskókat leverték, és megépítették a szentély alatt átvezető kanálist. De a török pusztítást túlélő kápolna szétverése és a freskók "megszentségtelenítése" akkora felháborodást kelthetett, hogy a püspököt a terv megváltoztatására készítette és utasítást adott építésének a kápolna visszaépítésére. Fellner a hiányzó falakat téglából visszaépíttette, a hiányzó boltozati bordákat újra faragtatta, és ismét beboltoztatta a kápolnát, Emiatt a hajó boltozati zárókövei közül csak a bogyós gyümölcsös levélkoszorú eredeti, a többi máshonnan származik. Ugyanekkor restaurálták a megmaradt apostol-freskók egy részét, a hiányzókat pedig barokk stílusban újrafestették. 1937–38-ban az újabb renoválásakor eltávolították az oda nem illő barokk falfestményeket (ezért egyszínű fehér a déli fal), megtisztították és konzerválták a középkori freskókat, új oltár készült, felette kis gótikus résablakkal, és helyére került a ma is látható festett felirat. A felső-kápolna fennmaradt szerkezete, a nemrég megtalált sárkányfigurás támkötegei és freskómaradványai nagyon rossz állapotban vannak, ezért csak az alsó kápolna látogatható.

A Várkút:

A veszprémi Vár utca egyik különleges látványossága a Gizella-kápolna előtt, a Szentháromság szobor szomszédságában álló Várkút. Pontos építési ideje sajnos nem ismert, de valamikor a 16. század végére tehető, Veszprém egyik műemléki védelem

alatt álló építménye, mélysége 40,7 méter. Közel két méter átmérőjű kávája téglából készült, felette kútperem, amin két körfelirat található Vetési Albert püspök emlékére.

A Bíró-Giczey ház, a Szaléziánium:

Az egykori **barokk kanonoki rezidencia**, a **Szaléziánium Érsekségi Turisztikai Központ**, a Szentháromság téren a Dubniczay-palota és a Ferences templom között áll. Felújítását ICOMOS-díjjal ismerték el. A Szaléziánium név Szalézi Szent Ferencre, az írók és újságírók védőszentjére utal. A Bíró-Giczey ház földszintjét 1733-ban építtette **Padányi Bíró Márton**, akkor még **veszprémi kanonok** korában, az emelet utána épült meg **Giczey István örkanonok** megrendelésére. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága működött itt 2005 tavaszáig. A 2011-ben Európai Unió pályázat útján megújult turisztikai központ a környék egyházi programjainak ismertetése mellett rendkívül gazdag és sokrétű kiállításával lepi meg az idelátogatókat.

28. kép Pinceboltzat a füvesszoba üvegpadoja alatt, Szaléziánium

29. kép A Lugasos szoba boltíves mennyezetének madaras freskója

Az állandó kiállítások a földszinten és az emeleti részen kaptak helyet:

A kapubejárattól jobbra a **Halimbai füvesszobában** a halimbai „füves-pap”, Szalai Miklós által gyűjtött gyógynövényeket, és a belőlük előállított gyógytea keveréket mutatja be, a gyógynövényekkel kapcsolatos interaktív játék lehetőségével. A szoba érdekessége, hogy üvegpadoján keresztül látható a **ház középkori pinceboltzatának** egy része, a ház alatt borospincék találhatóak. Az emeleten a barokk falfestményekkel rendelkező termek közül kiemelkedik a **Díszterem** puttós mennyezetének ókori istenségeket ábrázoló allegorikus szép freskójával. Az interaktív „**Képtálasztal**” segítségével a vendég végig követheti a restaurátorok munkája nyomán a romos termek varázslatos barokk átalakulását. Az emeleten kapott helyett a **kanonoki dolgozószoba** is.

A kanonokok fontos szerepet játszottak az egyházi hierarchiában, az ő feladatuk volt az írásos dokumentumok elkészítése és azok megőrzése is. A madaras faliképekkel díszített **Lugasos szobában** alakították ki **Bíró Márton emlékszobáját**. Innen kapta a palota a „**Madaras ház**” nevet. A termekben kiállított tárgyakon keresztül ízelítőt kaphatunk Bíró Márton munkásságáról, itt látható hitvitázó irata az **Enchiridion**, könyv formában. Bemutatásra kerül az Érseki Levéltár és Könyvtár néhány kincse: ösnyomtatványok, emlékkönyvek, kéziratok, térképek és oklevelek.

30. kép Az Enchiridion kézírata Padányi Bíró Mártontól, Szaléziánium

A tetőtéri galériában, az egyházi élet hétköznapijaiba pillanthatunk be. A különleges hangulatú modern multimédiás eszközökkel felszerelt kiállító terem mindenki számára élvezetes múzeumi látogatást kínál. Megnézhetjük a naptári év napjainak egyházi vonatkozásait, a **”Liturgikus időkeret”**. A vitrinekben megismerhetjük egyházi szertartás ruháit, eszközeit, kialakulásuk történetét. **A Veszprémi Főszékesegyház kottatárát** bemutató interaktív részen belehallgathatunk egyes 18-19. sz-i zenei művekbe.

A földszinti udvarba lépve látható a borospincék lejárata, és egy hegedű- készítő látványműhely, ahol **Sümegei Elemér hegedű készítő mester** munkáját lehet megtekinteni. A hátsó udvaron, a **Gyógynövényes kertből**, lenyűgöző látkép tárul a **Szent István-völgyhídra**. Az információs pult és jegypénztárnál tárlatvezetés és audioguide is igényelhető. Az ajándékboltban kegytárgyak vallási ajándéktárgyak, könyvek is vásárolhatók. A kávéházban megkóstolhatjuk a megismert gyógyteákat, misebort, és a különféle kávékülönlegességeket is.

Tovább sétálva a Vár utcában a **Ferences templom** után a **Tejfalusy-házban** a **Boldog Gizella Főegyházmegyei Gyűjtemény** található. Kiállításán késő reneszánsz, barokk ötvös- ill. ortodox liturgikus tárgyakat, faszobrokat, grafikákat, liturgikus

31. kép Kilátás a Várfalról, Veszprém

textíliákat csodálhatunk meg. A gyűjteményben látható **Vetési Albert velencei miseruhája**, a **Koronázási palást 19. sz-i bécsi másolata** és az **Erzsébet királyné koronázási díszruhájából készült miseruha készlet**. Továbbá itt található **Zita királyné ajándéka**: az őt megkoronázó **Hornig bíboros részére** egy díszes pásztorbot, valamint **Mindszenty bíboros primás** veszprémi püspöki időszakából származó **tárgyak** is. Elhaladunk a Vár utca túloldalán álló Szent György kápolna, a Nagyszeminárium épülete mellett, és megérkezünk a vár északi falához. Itt, a

mellvédnél áll **I.(Szent) István és Gizella szobra**. Pazar kilátás nyílik az előttünk elterülő városra, a Séd völgyére, a **Szent István-völgyhídra (Viadukt)**, az alattunk álló **Benedek-hegyre** és a **Margit romokra** is.

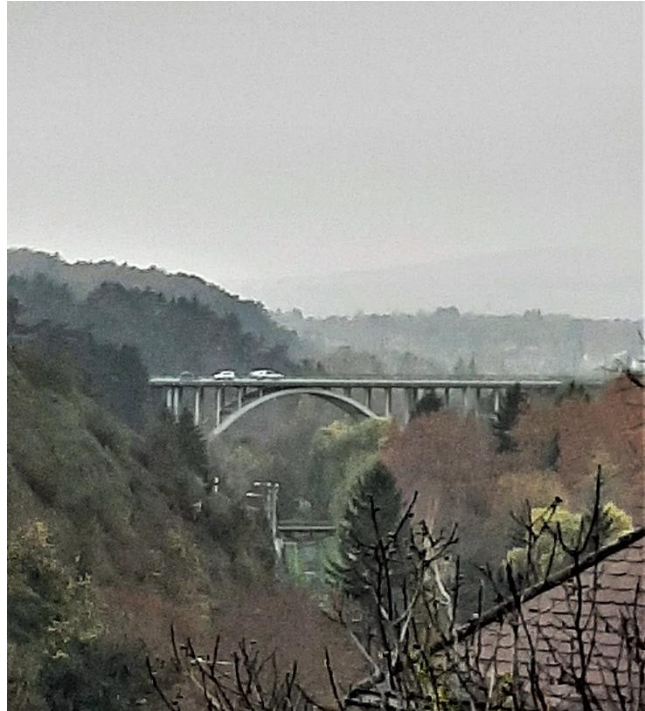
A Szent István-völgyhíd (Viadukt):

Az 1937-ben, eredetileg a 8-as főút részeként **épült Viadukt** felsőpályás vasbeton ívhíd, amely egy nagy, és két egyforma méretű kisebb ívből áll. Teljes hossza 185, míg legnagyobb magassága 37 méter. A nagy ív támaszköze 46, a kis íveké pedig 26,6–

26,6 méter. **Tervezője**, és a II. világháborús károk helyreállításának vezetője is **Folly Róbert** volt. **Az 1938-as Szent István évben kapta nevét** első királyunkról. A Fejes völgyön átívelő híd modern szerkezeti szépségében a városképbe tökéletesen beilleszkedő alkotás.

32. kép A Benedek-hegy a kökeresztrel a veszprémi Várhegy alatt

33. kép A Szent István-völgyhíd (Viadukt), Veszprém

A Benedek-hegy:

A veszprémi Várhegy a Várnegyedtől kissé alacsonyabban fekvő folytatása, a Séd völgyébe **meredek sziklafalakkal letörő kopár Benedek-hegy a rajta lévő kereszt**tel Veszprém jellegzetes pontja. A hegy lábánál folyó veszprémi Séd 180 fokos kanyarral kerüli meg a dolomitsziklát, völgyét az utóbbi években szépen parkosították, rendbe tették, játszótereket, pihenőhelyeket létesítettek rajta. **A hegy lapos platója mintegy 200 m hosszú, de csak 15-30 m széles**, így ellentétben a Várhegygel, soha nem épült be. A Várnegyedből a Szent Mihály-főszékesegyház mögötti Várlépcsőn juthatunk le a Benedek-hegy fennsíkjára. A hegyen ősi temető is volt, helyén a 20. sz. elején **keresztet** állítottak, mely az egykori kriptában, ill. a temetőben eltemetett halottak emlékét őrzi. Itt található a **Krisztus dombormű** is. Csodálatos kilátásban lehet részünk, mögöttünk a veszprémi várral, a kilátóterasszal, Szent István és Gizella szobrával. A sziklasírt oldalairól pedig a szépséges Veszprémvölgybe, távolabb a város külterületeire és a Bakonyra nyílik felejthetetlen kilátás. Innen lépcsősorokon tudunk keletre és nyugatra is a Séd völgyébe lejutni. A törökök a Benedek-hegyről is lötték a veszprémi várat, később egy erődöt is építettek. A Benedek-hegy gyomrában található egy **200 fő befogadására alkalmas óvóhely**, a járatrendszer 1944-ben készült el. (Veszprém csaknem félszáz óvóhelye között volt **egy szuper titkos** is, amit az MNB épített 1938-ban, a **4000 négyzetméteres „Szikla”** is, ahová a Szálasi-kormány 1944 novemberében a **koronaékszereket, a Szent Jobbot, és az ország 30 tonnás aranytartálékát** menekítette).

Margit-romok:

Ha letekintünk a veszprémi várfalról, jól láthatók szemben a Séd partján **A Szent Katalin Domonkos Apáca kolostor romjai**, amelyet Bertalan, Veszprém püspöke alapított a tatárjárást megelőzően. A Domonkos-rendi apácák és szerzetesek nem sokkal korábban, **az 1220-as években jelentek meg Magyarországon**. 1246-tól **hat éven át Árpádházi Szent Margit, IV. Béla király lánya** is a kolostor lakója volt, mielőtt a Nyulak szigetén (**a mai Margit-szigeten**) a számára újonnan felépített **Szent Katalin kolostorba** átköltöztették. Vele költözött nevelőnője a stigmatizált **Magyar Boldog Ilona** is. A zárda akkor pusztult el, amikor Veszprémet 1552-ben a török sereg elfoglalta. A kolostor déli része teljesen eltűnt, helyén ma házak állnak, északi részének romjai láthatóak csupán.

A Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark:

Magyarország **harmadikként alapított állatkertje**. Az egykori szeméttelép helyén jött létre, mindössze 5 hónap alatt felépülve, és 1958. augusztus 1-jén nyitották meg. A névadó Afrika-kutató, **Kittenberger Kálmán** emlékéért **mellszobor** őrzi a Fejes-völgyi bejárat előtt. A vadaspark a veszprémi Fejes-völgyben és a Gulya-dombon található. Leghíresebb lakója a hatvanas években Böbe majom volt, aki megtanult festeni, gyurmázni és agyagozni.

A vadaspark nagy hangsúlyt fektet a természetvédelmi és oktatási feladatokra is. A folyamatos megújítás és fejlesztés következtében számtalan állatkifutó, tanösvény, állatsimogató, madárröpte épült amelyek remek kikapcsolódást és nagy élményt jelenthetnek a gyermekek és felnőttek számára egyaránt.

Veszprém különleges lehetőséget kapott a 2023-as évben, sikeresen **elnyerte az Európa kulturális fővárosa címet**. Ez alatt az idő alatt a város lehetőséget kap kulturális életének és kulturális fejlődésének nemzetközi bemutatására.

Veszprémből 18 km után érkezünk le a 71-es útra, majd Balatonfüredre Csopakon át: a Vizimalom (Malom Csárda) Csonkatorony, és Csopaki rizling szőlősbirtokok között.

Balatonfüred:

Balatonfüredi sétánkat a Szívkórháznál is kezdhethetjük. **Az Állami Szívkórház:** (volt Esterházy-kastély) Magyarország legnagyobb kardiológiai rehabilitációs intézete. Története visszanyúlik a 18. századig. Az 1716. évi tihanyi apátsági birtokösszeírásakor feljegyezték, hogy Füreden savanyúvizek vannak. A mai kórház helyén levő másfél holdas telken fakadt a savanyúvízes forrás. A területet **Lécs Ágoston tihanyi apát** 1759-ben véglegesen megvásárolta és **Ófürdőház** néven hét kisebb fürdőházzal, 23 fürdőkáddal savanyúvízi gyógyhelyet alakított ki. Az 1826. és 1834. évi tűzvészek után 1835–36-ban épült fel a klasszicista stílusú **Újfürdőház** amelyet fedett folyosó kötött össze az Ófürdőházzal, majd 1869 és 1871 között a Balatonra néző, látványos új szárny épült (évi mintegy 2000 fürdővendéggel) **Erzsébet Szanatórium** néven. Az egységes épület 1913-ban alakult ki, 1926 novemberében **Rabindranáth Tagore**, a Nobel-díjas nagy hindu költő is itt lelt gyógyulást.

További modernizálás eredményeképpen **kardiológiai rehabilitációs központtá** alakították át a szív- és keringési betegségben szenvedők számára. 1979-ben az épületegyüttes újabb, modern épületszárnyakkal bővült és az **ágyak száma 600 fölé** emelkedett. Sétánk során megízlelhetjük a Szívkórház előtti **Kossuth Lajos forrást** ("Savanyúvíz"). Évszázadok óta használják különféle szervi problémák gyógyítására,

úgy mint szív- és érrendszeri betegségekre, epe-, bél-, gyomorbántalmakra, sőt akár a cukorbetegség enyhítésére is.

34. kép Az Állami Szívkórház, Balatonfüred

35. kép A Kossuth Lajos forrás "Savanyúvíz",
Balatonfüred

36. kép A Horváth-ház, Balatonfüred

A Horváth-ház:

Egy rövid időre megállunk az ikonikus épület előtt. A család híres nagy vagyont gyarapító 18. sz-i tagja **II. Szentgyörgyi Horváth Zsigmond** építtette, aki magyar királyi testőrből, országgyűlési követ, Békés megye főispánja, végül kamarás és királyi tanácsos lett. (Az ő nevéhez fűződik a budai Horváth kert alapítása is.) A nagy copf stílusú első **Horváth-háznak**, (amely az 1834-es nagy tűzvészben elpusztult, de egy év alatt újjáépült) **számtalan híres vendége** volt a reformkorban pl. **József nádor** is.

Az építető Zsigmond halála után a ház fiai kezelésébe került. **1825-ben**, a reformkor kezdetekor tartották meg az **első Anna-bált**, amelyet **Szentgyörgyi Horváth János, Anna nevű felesége** tiszteletére rendeztek. Leányuk **Krisztina** öt neve közül (Mária, Krisztina, Julianna, Erzsébet, Konstancia) egy sem volt Anna, de az utókor gyakran keveri az anya, a bál és a leány nevét. **Az első Anna bálon**, 1825 július 26-án ismerkedett meg **Krisztina és Kiss Ernő császári tiszt, későbbi aradi vértanú**. Házasságuk kettős tragédiával végződött: megszületett kislányuk, Ernesztina, de Krisztina belehalt a szülés nehézségeibe, majd Ernesztina hunyt el hét esztendőskorában. A házasság miatt a katonai szolgálatból kilépő Kiss Ernő a tragikus események után újra visszatért a császári seregbe, de 1848-tól, huszárezredesként, majd hadtestparancsnokként **a szabadságharc egyik meghatározó szereplője lett**. Aradi vértanúként **1849 október 6-án kivégezték**. Balatonfüred Városa 2003-ban **díjat alapított emlékére**, minden évben az Anna bálon adják át a város életében kiemelkedő szerepet betöltő személynek Kiss Ernő herendi porcelán szobrát.

37. kép A Horváth-ház emléktáblája

Blaža Lujza ("a nemzet csalogánya") **egykori villája** mellett a **Kerektemplomhoz** érünk, amely klasszicista stílusban, a római Pantheon mintájára épült, főoltárának képe Jézus Krisztus és a szamáriai asszony találkozását ábrázolja Jákob-kútjánál.

38. kép A Kerektemplom, Balatonfüred (fent)
39. kép A Jókai Mór Emlékház (jobbra fent)

40. kép Jókai mellszobra, 41. kép Laborfalvi Róza szobra a Jókai-villa kertjében

A Jókai Mór Emlékház:

A közelben megtekinthetjük Jókai korai eklektikus stílusú villáját, amely ma az író munkásságát bemutató múzeum. Itt élt nyaranta első feleségével, Laborfalvi Rózával 1870 és 1890 között, majd a színésznő halálát követően eladta. A hatszobás, konyhás,

alápincézett villa tágas előcsarnokkal rendelkezik, amelyből szép kilátás nyílt a Balatonra. Előkertjében ritka rózsafajták nyíltak, az épület mögötti gyümölcsöst Jókai saját kezűleg gondozta. **Itt írta meg** egyik legnépszerűbb regényét, **Az arany embert**, amelyet maga is „legkedvesebb regényének” nevezett. Az 1850-es évektől a bukott szabadságharc után regényei az egész nemzet lelki támaszai voltak, **„a nagy mesemondó”** az ország legnépszerűbb írója volt. Fontosabb művei a magyar irodalom gyöngyszemei: **A kőszívű ember fiai, Az arany ember, Egy magyar nábob és Kárpáthy Zoltán, Szegény gazdagok, Fekete gyémántok, És mégis mozog a föld!**

A Városi Múzeum (Helytörténeti Gyűjtemény és Látogatóközpont):

különleges várostörténeti kuriózumokat rejt. A Vaszary Ernő fürdőigazgató számára 1913-ban épült hétszobás szolgálati lakás nyugdíjazása, illetve a család kiköltözése után a bencés rend papjainak nyaralója lett, később lelkészlak, majd a telepi lelkész hivatal. Felújítása óta az épület ad otthont a Városi Helytörténeti Gyűjtemény és kiállítóhelynek. **Állandó**, interaktív **kiállításán** a látogatók **négy nagyobb témakör**: a **közlekedés**, a **gyógyfürdő/fürdő kultúra**, az **Anna-bál** és a **színházi élet** témájában kapnak **átfogó képet Füred reformkori történetével**.

A kikötő felé sétálva érünk a **Rabindranath Tagore szoborhoz** és a róla elnevezett **sétányhoz**. A **Halász és a Révész** szobornál kisétálhatunk a **kikötőbe**. A hajdani **Balaton-Füredi Yacht Egylet klubház** földszintjén étterem, az emeleten az új **Vitorlázeum** található, előtte áll **Bujtor István szobra**. A Vitorlázeum a balatoni

42. kép A Városi Múzeum, Balatonfüred

43. kép A Balatonfüredi Kikötő

44. kép A Halász és a Révész szobrai Balatonfüred (balra)

45. kép Bujtor István szobra (középen),

46. kép A volt Balaton Füredi Yacht Egylet és Vitorlázeum (jobbra)

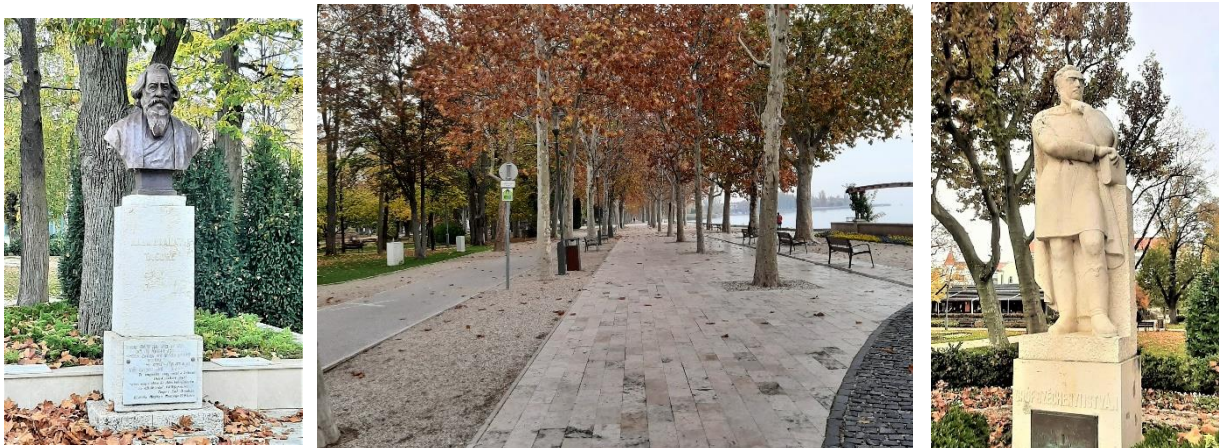
vitórlázás történetét interaktív kiállítótérben mutatja be. Szimulátor segítségével kipróbálható a viharos Balatonon vitórlázás, a navigálási és kötélcsomózási ismeretek, vitórlafelvonás. A Kép- és hanganyagok, érintőképernyős információs rendszer, látványos, interaktív Balaton térkép, kikötőkről készült látványfilmek, távcsövek, valamint többnyelvű digitális tárlatvezetés segítségével az érdeklődők könnyed és szórakoztató formában ismerhetik meg a balatoni vitórlássporthat, a tó egykori nagyhírű hajóinak és hajósainak történetét.

Tihany felé sétálva, a parti sétányon a vitórláskikötő mögött egy több emeletes apartmanházakból álló új lakónegyed alakult ki az elmúlt évtizedben, kávézókkal, borozókkal, éttermekkel, cukrászdákkal, ajándékboltokkal.

A **Tagore sétányt szobrok díszítik**, köztük pl. **Széchenyi Istváné**, a balatoni gőzhajózás atyjáé, és **Kisfaludy Sándoré**. (Széchenyi Kossuthal összefogva 1847-ben indította el a tavon az első, rendszeres hajójáratot, a Kisfaludy gőzöst). **Kisfaludy** a költészet mellett igen aktív közéleti személyiségként a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja, a Kisfaludy Társaság rendes tagja is volt. A politikai közéletben is kivette a részét: Zala megye (és több más megye is) táblabírájának választotta. Ez nagyban segítette pl. abban, hogy Balatonfüreden megalapítsa a város és az egész Dunántúl első kőszínházát. A Tagore sétány fáit híres emberek ültették, hazánkba látogató államférfiak, fontos közéleti személyiségek, **magyar Nobel-díjasok** (pl. **Wiegner Ede, Gábor Dénes**)

Éttermek, borozók nagy választékát találjuk itt is, egészen a strandig. Itt rendezik meg minden év augusztusában a **Balatonfüredi Borheteket**. Füredről indul a hagyományos **Kékszalag Vitórlás verseny**, Európa legnagyobb tókerülő vitórlásversenye.

Séta hajókázhatunk a kikötőből Balatonfüred és Tihany panorámájával, és innen indul a „Dotto” balatonfüredi városnéző kisvonat is.

47. kép Rabindranath Tagore szobra (balra) 48. kép A Tagore sétány Balatonfüred (középen) 49. kép Széchenyi István szobra a Tagore sétányon, Balatonfüreden (jobbra)

Balatonfüred éttermeiben gazdag ételválaszték mellett csopaki és füredi borokat, pl. rizling, szürkebarát kóstolhatunk. Bőven marad itt még másnapra is látnivaló, kikapcsolódás, nyáron strand program.

A tópart híres szállodái közül megemlítendő a Hotel Marina, Annabella, Füred, Flamingo, és több más szálloda, ezek részben felújításra várnak, de Füreden még számos szálloda, panzió, szálláslehetőség van, a Kerek-templomtól néhány perc sétára található hagyományörző szálláshelyektől (pl. a Döry-villa, ma Astoria Hotel) a bérelhető apartmanokig, amelyek nemcsak nyáron de az év minden szakában, pl. szüretkor, szilveszterkor is a vendégek rendelkezésére állnak.

2. nap: Tihany:

A Tihanyi-félsziget a Balaton nagy félszigete. Az északi partról Aszódő táján **5 km hosszúságban nyúlik be** a tóba, legnagyobb **szélessége 3.5 km**. A földnyelv dombjai mintegy 120-130 m-re emelkednek a Balaton fölé, az évmilliókkal ezelőtti vulkáni tevékenység nyomán két krátermaradványban alakult ki a félszigeten a **lefolyástalan Külső- és a Belső-tó**. A Tihanyi-félsziget a **mintegy 20-25 ezer évvel ezelőtti** tektonikus süllyedések-nyomán kialakult Balatont két medencére osztja.

Tihanyhoz kötődik a mára már ritkaság számba menő balatoni vagy **tihanyi kecskeköröm**, amely a kb. 5 millió évvel ezelőtti, Pannon-tengeri kagyló (*Congeria ungula caprae*) leoptatott fossziliáinak népies elnevezése. A "kecskekörömök"-höz egy **népszerű monda** is kapcsolódik, amelynek szereplői az aranyszőrű kecskéket őrző királyleány és a Tókirály fia. Hiába kérlete a király, a leány rá se hederített a fiúra, akit elemésztett a csodás hangú, gyönyörű királyleány iránti reménytelen szerelem. A Tókirály haragja rettenetes volt, a Balatonba veszejtette az aranyszőrű kecskenyáját, és a gögös leányt pedig egy barlangba zárta, akinek hétszer kell elismételnie minden szavát azoknak, akik hozzá szólnak. A kecskekörömök a nyáj partra vetett köröm maradványai, leány válasza pedig az egykori tihanyi visszhang. (Ezt a mondát Garay János is feldolgozta a Balatoni kagylókból című regijében).

A rómaiak Lacus Pelsonak nevezték a tavat, amelyen **Tihanynál vízi átkelő hely is volt**. **Tihany neve** valószínűleg a szláv csend („**tiho**”) szóból ered.

A tó 19. sz-i szabályozása előtti idők nagy vízszint ingadozásai miatt a középkorban Tihany a **Balaton egyik szigete** volt, (Lázár deák, Bakócz Tamás esztergomi érsek titkára által készített térképe, a Tabula Hungariae alapján). Később a bécsi térképeken már félszigetként, de egy hiba folytán a déli parthoz kapcsolva ábrázolták. Ez így terjedt el egész Európában, a híres térképész, **Gerardus Mercator** is így ábrázolta atlaszában. Ezt M. Johann Christoph osztrák földmérő 1709-ben korrigálta.

50. kép A Belső-tó, Tihany

51. kép A levendulás a Külső tó felett, Tihany

A mai Tihany település őseinek megalapítása **1055-ben** történt: **I. András király** itt építtette meg a **királyi család temetkezőhelyéül is szolgáló monostort**, amelybe **bencés szerzeteseket telepített**. Ezzel vette kezdetét a Tihanyi Bencés Apátság élete. A 13. századtól az apátság konventje oklevelek kiállítására feljogosított hiteles hely volt. **A 16-17. sz-i török háborúk idején várrá alakított monostor** elpusztult, de **a 18. században barokk stílusban újjáépült**, azóta a félsziget keleti ormán, a Balaton felett Tihany jelképévé vált. A rendszerváltás óta ismét a bencés szerzetesek a barokk

apátság tulajdonosai és a Bencés Apátsági Múzeum fenntartói. Tihany nem csak a Balaton, de Magyarország egyik gyöngyszeme is.

52. kép Tihanyi tájházak: A Fazekasház

53. kép A Halászcéh háza

Balatonfüredről mindössze 9 km Tihany **központi parkolója**. Innen lejuthatunk a **Belső-tóhoz**, visszatérve **felsétálunk** a Batthyányi utcán az apátság irányába, **az Ófaluba**. A számos műemlék jellegű házból ma eredeti állapotban berendezve látogatható a **Parasztgazda háza, a Halászcéh háza és a Fazekasház**, a többi védett ház ma is lakott, vagy egyéb turisztikai célokat szolgál. A házak a szürke színű tihanyi bazalttufából épültek, nádfedelesek. Innen visszasétálva a Visszhang utcában megérkezünk a **IV. Károly király** emlékére épített **Kálváriához**. A **Krisztus kínszenvedését és keresztútját** jelképező **bronz dombormű stációit** a történelmi Magyarország vármegyéinek és szabad királyi városainak nevében állították fel 1926-ban, **tetején Krisztus és a két lator kökeresztjével**. Hátterében a mészkőtömbökből

54. kép A Kálvária-domb a bronz stációkkal, Tihany

55. kép A Kálvária, mögötte a hármaskút

álló **”hármaskút”** áll, rajta **IV. Károly magyar király bronztáblája**. Az 1960-ban lerombolt Kálváriát az eredetivel megegyezően 2012-ben építették ujja.

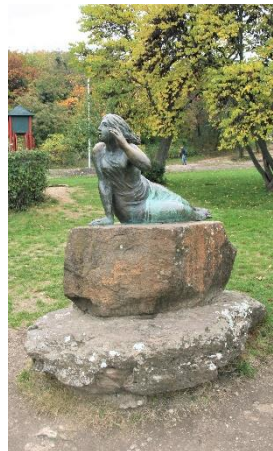
Ha e mögött elindulunk a végig csodálatos kilátást nyújtó zöld jelzésű túraúton, felérünk a füves, ligetes **Óvár** tetejére, amely a tó környékének legnagyobb bronzkori földvára volt. Egy erdős szakasz után elérjük az egykoron bazilita szerzetesek által lakott, az Óvár keleti sziklafalába vájt **barátságokat**, amelyekből ma már **csak három látható**. Ezeket, az I. András király feleségével Anasztáziával a Kijevi Nagyfejedelemségből érkezett bazilita szerzetesek készítették és lakták a 11. sz. közepén.

A közelben található a félsziget egyetlen forrása, a Ciprián-forrás. Innen lefelé menet néhány perc a parti út, ahonnan **Tihany Hajóállomásra** érhetünk és a Garay utcai szerpentinen visszatérhetünk a Kálvária melletti Visszhang dombra.

Ha a **parti úton** tovább sétálunk, vagy egyébként autóval haladunk erre, elérjük a **Balatoni Limnológiai Kutatóintézetet** (volt Balatoni Biológiai Kutatóintézet), majd a volt **Habsburg József nyaralókastélya**, ma **Kastély és Park Hotel** mellett elérünk a

56. kép Tihanyrév, a kompikikötő

57. kép Az echo szobor

58. kép I. András és Anasztázia hercegnő

kompállomáshoz, ahol a menetrendszerű **kompjárat Tihanyrév- Szántódrév** között az északi és déli partot összeköti.

Visszatérve a **Visszhang dombhoz**, megpróbálhatjuk a templom faláról visszaverődő **híres tihanyi visszhang** felidézését, amelyet Csokonai is megénekelte a "Tihanyi echohoz" írt versében, de a visszhang ma már a Pisky sétány beépítése miatt nem hallható. A sétányon a szemet gyönyörködtető kilátást élvezve **I. András és Anasztázia hercegnő szobra** mellett eljutunk az apátsági templom **Porta Pacis Turisztikai központjához**. Az apátságot és a templomot bemutató rövid filmvetítés után indulunk a Tihanyi Bencés Apátsági templomba. **Az apátságot I. András alapította 1055-ben**. A templomot **Szent Ányosnak és Szűz Máriának szentelték**, szobraik a két torony közötti oromfal fülkéiben láthatóak. Az alapító az altemplomban, a "**Királykriptában**" van eltemetve, Dávid fiával.

59. kép Tihanyi panoráma: az északi parton baloldalt Balatonfüred, lent a Tihanyi hajóállomás mólója

A török háborúk végére a balatoni végvárrá átalakított kolostor és templom az altemplom kivételével teljesen elpusztult. A török elleni felszabadító háborúk után a királyi kamara a felszabadított területeken álló birtokokat csak az ún. fegyverválság

60. kép A Tihanyi Bencés Apátsági-templom

kifizetése után adta vissza egykori tulajdonosaiknak. Ezt akkor a magyarországi bencés rend az apátságért nem tudta kifizetni. Így **1702- ben Tihany az ausztriai Altenburg Bencés Apátság tulajdonába került. A Pannonhalmi Bencés Apátság csak 1716-ban tudta visszavásárolni** Altenburgtól.

A mintegy 35 éves újjáépítés nyomán **1754-ben Lécs Ágoston apát** idejében készült el **a kolostor**. A 46 m hosszú 16 m széles **egyhajós barokk templom** 35 m magas tornyai az 1763-as tűzvész után újjáépültek.

A Tihanyi Apátsági templom oltárai és fa berendezési tárgyai kiemelkedő helyet foglalnak el a 18. sz-i Magyarország faszobrászatában. Ezeket **Stuhlhoff Sebestyén** (Serbastian Stuhlhoff, legendája szerint kertészlegényből lett asztalos, szobrász), és a kor kevésbé ismert pápai, veszprémi és fehérvári faszobrászai, festői (akkori nevükön "képírói") készítették. Tihany szinte az egyetlen fennmaradt munkájuk. Stuhlhoff asztalosként felépítette az oltárokat és egyéb berendezési tárgyakat, készített kisebb faragványokat is, de nem minden részlet az ő munkája. Ő fogta össze a különböző helyről jött és eltérő képességű mestereket, és a berendezési tárgyakat tökéletesen komponálta, szervesen kapcsolta a templom építészeti teréhez. Életéről csak annyi bizonyos, hogy **1754-ben 31 évesen érkezett Bécsből Tihanyba, 25 éven át az apátság szolgálatában állt**, és a szerzetesi kriptában temették el. Nem lépett be a rendbe, nem volt laikus testvér, de fizetséget sem kapott a munkájáért.

A Tihanyi Bencés Apátsági-templom:

Belépünk az egyhajós, különleges hangulatot árasztó barokk templomba, szinte rabul ejt a berendezés teljes harmóniája. Elsőként a főoltárt vesszük szemügyre.

61. kép A Főoltár, Tihanyi Bencés Apátsági-templom

A Főoltár:

A szentély keleti oldalát teljesen kitöltő, gazdagon faragott főoltár jellegzetes 18-. század közepi barokk alkotás, magas talapzaton álló oszlopaival, főpárkányával és az egészet összefogó baldachinnal. Elsőként készült el a templom oltárai közül. Oszlopai között a bencés rend alapítója **Nursiai Szent Benedek** és nővére **Szent Skolasztika**, valamint a magyar **szent királyok, István és László** életnagyságúnál nagyobb szobraikat helyezték el. **Az oltárkép** az apátság védőszentjének, **Szent Ányos megdicsőülését** ábrázolja. (Szent Ányos, legendája szerint, Orléans püspökeként imáival megmentette városát Attila hunjainak dúlásától). A festő a főoltárkép alsó részén a Tihanyi templomot és környékét örökítette meg. (Ugyanez a

kompozíció található a sekrestyében, az apáti öltözőszekrény ajtajának domborművén.) **A baldachin tetején** az apátság **másik védőszentjének, Szűz Máriának szobrát** helyezték el, felhőkoszorúban, angyaloktól övezve. A főoltár, a templomban található többi fából készült oltárral együtt színes márványt utánzó festést kapott, a szobrok ruháját aranyozták, arcukat és kezeiket a test természetes színeire festették. A főoltár esetében tudjuk, hogy ezt a munkát Stern János pápai festő végezte.

Az előkészítő asztal és apáti szék:

A szentély két oldalán állnak a templom barokk berendezéséből utolsóként, 1773-ban készültek el, és teljesen azonos felépítésűek.

A szentélyrekesztő (rács):

A növényi motívumokból formált aranyozott szentélyrekesztő a magyarországi kovácsoltvas emlékmű egyik legkiemelkedőbb darabja. Készítője egy ismeretlen nevű fehervári "képíró".

A Mariazelli-oltár:

Az ausztriai Máriacellből származó kultuszt hazánkban Vajda Sámuel tihanyi apát honosította meg. A vörös márványt utánzó festett, ívelt oltár közepén ezüstözött kupolával fedett fülkében **Szűz Mária kegyszobrát** látjuk. Az **eredeti öltöztetős Mária-**

szobor elveszett. A jelenlegi a tiroli St. Ulrichban készült. Az oltárépítmény tetején az Atyaisten dicsfényvel övezett, felhőkön trónoló szobra látható. **A jobb oldali adoráló (hódolattal imádó) angyalhoz fűződő legenda szerint Stuhlhoff Sebestyén korán elhalt kedvesét faragta meg az angyal képében.**

62. kép A Mariazelli-oltár, Tihany

63. kép A Jézus szíve-oltár, Tihany

A Jézus szíve-oltár:

A Jézus Szíve kultuszt, a **Szent Szív tiszteletét** csak 1856-ban vezette be az egyház. **Vajda Sámuel** apát azonban 1766-ban **külön engedélyt kapott XIII. Kelemen pápától a Jézus Szíve ünnep megtartására Tihanyban.** Az oltár középpontjában **Jézus háromnegyedes szobra** áll. Mindkét kezével tövissel koszorúzott, dárdával megnyitott szívére mutat, az üdvösség forrására. Köré tizenkét lángnyelvből és szívből egy nagyobb méretű szívet formáztak. Alatta két szobor áll: **a Fájdalmas Anya, szívében karddal**, valamint **a Pelikán fiókáival**. A legenda szerint a pelikán vérével táplálja fiókáit, és ezért Krisztus kereszthalálának, vérenek szimbóluma. Az oltárépítmény tetejét a Szentlélek galambja zárja le, körülötte a dicsfény hét lángnyelve a Szentlélek hét ajándékát szimbolizálja. Az oltárépítmény bal oldalán **Szent Ágoston**, felette **Szent Péter**, jobb oldalon alul **Szent Borbála** és felette **Szent Pál**, a szeretet himnuszának költője látható

A szószék:

A szószék a főoltárral együtt készült el. Bejárata közvetlenül a kolostor folyosójára nyílik. **A szószék négy sarkán** a korai kereszténység négy latin teológusát, **a négy egyházatyá** ülő szobrát helyezték el: **Szent Ambrust** a méhkassal, **Nagy Szent Gergely pápát** a galambbal, **Szent Jeromost** a koponyával és **Szent Ágostont** a szívvel. Fölöttük, a szószék hangvetőjén négy puttó, kezükben pásztorbot, kereszt, kettős kereszt az alattuk ülő egyházatyák méltóságát jelképezi. A hangvető tetején láthatjuk az Isten szeme ábrázolás körül a **négy evangélista szimbólumait** is: **a sas (János), az oroszlán (Márk), az ökör (Lukács) és az angyal (Máté)** faragványait. Az egyházatyák szobrai közötti domborművek a Hit-Remény-Szeretet allegorikus megjelenítői. A szószék bejárati ajtaján **Szent Pál apostol** domborműve látható.

A Szent Benedek-oltár:

A rendalapító Nursiai Szent Benedeket ábrázoló oltárkép azt a jelenetet ábrázolja, amikor Benedek megádja a számára felszolgált mérgezett borral teli kelyhet. Az oltár két oldalán Benedek tanítványainak, Szent Maurusnak és Szent Placidusnak szobra áll.

A Szent Skolasztika-oltár:

Szent Skolasztika oltárképén Benedek nővérének lelke, halála pillanatában galamb képében az égbe emelkedik. A két oldalt álló szobrok Nagy Szent Gertrúdot és Szent Walburgát ábrázolják.

64. kép A Szószék - részlet: Szent Jeromos és Szent Gergely

65. kép A Szószék, Tihanyi Apátsági-templom (jobbra)

A keresztelőkút:

A diadalív jobb oldalán álló keresztelőkút a 19. sz végén készült a 18. sz-i keresztelőkút Jézust és Keresztelő Szent Jánost ábrázoló szobrainak felhasználásával

A Lourdes-i Mária-oltár:

A berendezési tárgyakhoz stílusban illeszkedő neobarokk Lourdes-i Mária-oltárt 1900 körül Hevesi Heizer József műbútorasztalos készítette.

Az orgonakarzat:

A templom 12 változatú orgonája 1765-re készült el, és 1993-ban építették ujja. Az orgonakarzat a tihanyi templom egyik remekműve, Sebastian Stuhlhoff munkája. Magyarországon egyedül álló módon a mester az orgonaház és a karzatrács tetejére egy 15 tagú barokk angyal zenekart faragott. A kompozíció érdekessége, hogy az egyik angyal kanászkiürtöt tart a kezében, ilyen hangszert más templomi faragáson nem találunk.

A templom freskói:

66. kép Az Orgonakarzat a zenélő angyalokkal

A 18. sz-ban a templom falai fehérek maradtak, ellentétben a gazdag barokk berendezéssel. A 19. sz-ban a fehér meszelést felújították, a falpillérek zöld festésével együtt. Az 1889. évi nagy felújítás során készültek a templom falképei, amelyek a kor három jeles festőjének: **Deák-Ébner Lajosnak, Lotz Károlynak és Székely Bertalannak** plasztikus mesterművei. A munkát Lotz Károly fogta össze, és ő tervezte meg az ornamentális díszítést is. A mennyezetképek a

főoltártól: a főoltár felett a négy nyugati egyházatya (Deák-Ébner); a szentély nyugati felében a négy evangélista (Székely); a diadalíven az Agnus Dei (Lotz); a Mária-oltár és a Jézus Szíve-oltár felett Mária mennybevétele (Deák-Ébner); a Szt. Benedek- és a Szt. Skolasztika-oltár felett a Szentháromság jelképe (Lotz); a Lourdes-i oltár és a Keresztelőkút felett Szt. Ányos (Székely); a kórus mennyezetén, az orgonaszekrény felett zenélő angyalok (Székely); az imakórus fölött: hit, remény és szeretet allegóriája (Lotz)

A sekrestye:

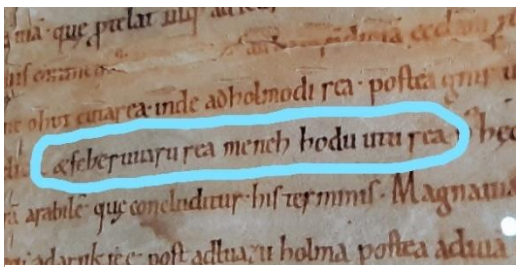
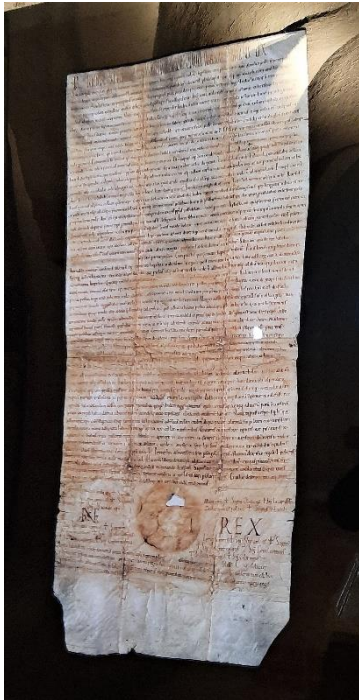
(csak különleges alkalmak esetén látogatható)

A szentély északi oldalához épült, boltozatának képeit 1786-ban Ambrosio Dornetti festette. Ezeken Melchizedek áldozatát, a keresztre feszítést, Zakariást az angyallal, valamint a gyermek Sámuel Helí főpappal ábrázolta. Középpütt az Isten báránya jelenik meg. Berendezési tárgyai az 1770-es években készültek: a két hatalmas gazdagon faragott – apáti és konventi – barokk öltözőszekrény, egy díszes fali kézmosó vörös mészkő medencével, valamint három, két-két festménnyel összeépített térdeplő.

Az altemplom:

Az altemplom háromhajós, három oszloppárra támaszkodó terét a szentélybe felvezető lépcső két oldala mellett elhelyezett két lejáraton lehet megközelíteni. Az altemplom **az egyetlen olyan tér, amely a 11. sz-i templomból viszonylag érintetlenül megmaradt.** Eredetileg **királyi temetkezőhelyül** szolgált, itt helyezték nyugalomra **I. Andrást és fiát, Dávid herceget.** Az altemplomot többször átalakították, felújították, padlózatát felbontották, felásták, vakolatát leverték. A 18. sz-ban Ambrosio Dornetti falképekkel díszítette, majd 1889-ben ismétellen kifestették Lotz Károly irányításával. A mai formájában, a román kori hangulatot visszaidézve 1955-től látható.

1953-ban az Országos Műemléki Felügyelőség és a Magyar Nemzeti Múzeum műemléki helyreállítása során a kriptában található csontmaradványokat márványlapokkal kibélelt sírba tették, és ráhelyezték I. András 11. sz-i sírkövét, amely

67. kép A Tihanyi Apátság alapítólevele (balra fent)

68. kép A magyar mondatrész "...a feheruuaru rea meneh hodu utu rea" ... (balra)

69. kép I. András sírja az Altemplomban (jobbra fent)

előtte a déli falban volt. A szakszerű restauráció során eltávolították a tarkára kifestett vakolatot, kibontották a déli falban lévő ablaknyílásokat és a padló-szintet, és így előbukkantak alul az oszloptalapatok. Ekkor távolították el a korábbi falképeket is. I. András felirat nélküli, csupán egy kereszttel díszített sírlapját a kriptában megtalált csontmaradványokkal együtt ekkor tették a jelenlegi helyére.

A két lépcső lejárát közötti nyugati falon található a legrégebb, eredeti formájában fennmaradt magyar szórvány nyelvemlék,

a **Tihanyi Apátság Alapítólevelének hiteles másolata**, amelynek latin nyelvű szövegében magyar szavakat, szókapcsolatokat is találunk, ezek közül a leghosszabb egybefüggő kifejezés: "a feheruuaru rea meneh hodu utu rea" (a Fehérvárra menő hadi útra). **Az oklevél eredetijét a Pannonhalmi Főapátság levéltárában őrzik.** (Az Alapítólevél rögzíti az alapítás tényét, és az apátság számára birtokba adott vagyonelemeket részletesen és tételesen felsorolva, a javak átadását erősíti meg, mint pl. az Örvényesi vizimalmot, amely ekkor már üzemelt. A latin szövegbe összesen 58 magyar szó van beágyazva). Az altemplomból egy lépcsőn jutunk fel a múzeumba.

Az Apátsági Múzeum:

A múzeumban egy tematikájában **megújult, kibővített kiállításon** megismerkedhetünk az apátság múltjával, és megtekinthetjük az időszakos kiállításait is.

Betekintést nyerhetünk az utolsó magyar királyi pár **IV. Károly és Zita királyné** szomorú történetének **utolsó Magyarországon töltött napjaiba 1921-ben, és kényszerű tihanyi fogságába.** IV. Károlyt és feleségét az I. világháború utáni második sikertelen visszatérési kísérletük során az Antant hatalmak utasítására Horthy Miklós kormányzó katonái őrizetbe vették. Először a tatai Esterházy kastélyba hurcolták őket, majd négy napot töltöttek a Tihanyi Bencés Kolostorban. Onnan a királyt és feleségét Aszódőről vonaton Bajára, majd a HMS Glowworm brit monitorhajóval a Dunán a Fekete-tengerre vitték, ezután a Cardiff könnyűcirkálóval a Portugáliához tartozó Madeira szigetére, Funchalba szállították. Itt halt meg családja körében spanyolnáthában 1922-ben.

Sétánk során sok ajándékbolt, utcai áruda kínálja magyaros termékeit, a népművészeti

hímzett textíliákon és ruhákon, a bográcson, kosarakon át egyéb dísz tárgyakig. Paprika, balatoni borok, pálinka-fajták széles választéka, valamint magyaros szalámi és kolbászfélék is gazdagítják a tarka kínálatot, amelyből a helyi specialitás, a levendula sem hiányozhat.

A **híres tihanyi levendula története** az 1920-as évekre nyúlik vissza. Bittera Gyula – korának **neves gyógynövényszakértője** – telepítette Magyarországon az első levendula ültetvényt, Franciaországból hozott levendula növényekből. A korábban csak a középkori kolostorkertekből ismert levendulát a tihanyi apátságtól bérelt 100 hektáros területen óriási nemzetközi sikerrel termesztette, mert az **itt aratott levendula illóolaj tartalma magasabb volt, mint a franciáé**, ami Tihany speciális, fél-mediterrán jellegűnek, és a napsütéses órák igen magas számának köszönhető. Sajnos a 60-es évektől a világhírű tihanyi levendulás is pusztulásnak indult. Beszántották, és szőlőt telepítettek a helyére. Napjainkban újra több helyen is található a félszigeten telepített levendulás, ezek közül legnagyobb és legszebb a Külső-tóval szembeni 7 hektáros terület, ami nyáron lilában pompázva fogadja az autót mellett a Tihanyba érkezőket. Tihanyban a levendula őstermelők levendula fesztivált, **Levendula Heteket is rendeznek minden év június 19. és július 04. között**, ha a körülmények ezt lehetővé teszik.

70. kép Bogrács és kosár választék, Tihany egyik souvenir boltja

71. kép Udvari csendélet, Tihany

Tihany főterén, a **Mádl Ferenc téren** található a **Magyar Királyok Panoptikuma** (és Kalózmúzeum). A királyi panoptikum megtekintése felérhet egy laza, rendhagyó történelem órával. A főtérről induló kisvonattal kényelmes városnéző utazást tehetünk a Tihanyrév/ Club Tihany és a Hajóállomás-Strand megálló érintésével vissza a térre. **Az egykori apátsági községkocsmá**, a 19. században épített kocsmá-fogadó a közösségi élet fontos helyszíne volt a faluban. Hajdani átalakítását követően **Fogas Csárdaként** üzemel (remélhetőleg a turisták kedvelt helye lesz ismét a pandémia elmúltával). A mai **Posta épülete** régen az **apátsági orvos lakóháza** volt.

Tihanyban nyaralt és dolgozott sok éven át **Illyés Gyula** és **Borsos Miklós** is; a település részét képező Sajkodon élt néhány évig **Németh László**, itt vendégeskedett **Szabó Lőrinc**. Még számtalan érdekes épület, helyszín várhat felfedezésre Tihanyban. Ha megpihenni vágyunk, és éhségünket csillapítani, szomjunktat oltani akarjuk, Tihany éttermeiben kiváló Balaton-Felvidéki borok, a magyar és nemzetközi konyha remekei mellett ínycsiklandó hal-specialitások (pl. fogas- és harcsaételek) várnak ránk.

Túránk során láthattuk, hogy a nyári Balaton és környéke az ikonikus és önfeledt nyári nyaralások felejthetetlen élményei mellett még sok egyéb érdekes túrát, ismeretszerző és szabadidős program lehetőségeket is kínál, az év minden időszakában. Ezek a programok összeállíthatóak a tavasz-várástól, az őszi szüreteken át, a téli, karácsonyi, szilveszteri programokig. Érdemes kipróbálni mindezeket... Túrara fel!!

Források:

www.wikipedia.hu

www.veszpreminfo.hu

www.lexikon.katolikus.hu/

www.gizellagyujtemeny.hu

[www.varlexikon.hu/veszprem-vara .../](http://www.varlexikon.hu/veszprem-vara.../)

www.varlexikon.hu/veszpremvolgyi-apacakolostor

www.varlexikon.hu/veszprem-szt-mihaly-szekesgyhaz

www.szalezianum.hu/

www.balatonfured.hu/

www.kultura.balatonfured.hu/varosi-muzeum/

www.szivkorhaz.hu

www.turistamagazin.hu/hir/azok-a-regi-furedi-nyarak

Városi Múzeum látogatás: Helytörténeti vezetés, személyes élmény,

www.tihanyiapatsag.hu

www.varlexikon.hu/tihany (Tihany erődítései és az Apátság)

www.welovebalaton.hu/cikk/2019/10/16/volt-e-valaha-sziget-tihany

Korábban elsajátított ismeretek, tudásanyag és személyes tapasztalat